

NIEUWSTE GESCHIEDENIS

J. F. Fischer Fzn., *De dag-journalen met de complete authentieke geschiedenis van 's landschip van oorlog Delft en de waarheid over de zeeslag bij Camperduin* (Franeker: Van Wijnen, 1997, 544 blz., f239,50, ISBN 90 5194 166 8).

Precies tweehonderd jaar na de slag bij Camperduin lag er een biografie op tafel van 's lands oorlogsschip 'Delft', dat bij die slag verloren ging. Door de bevologenheid van de auteur wekt het schitterend uitgevoerde werk onweerstaanbaar de indruk van een epos, niet alleen over die slag maar ook over het schip zelf. De inleiding leest als het verhaal van een plotselinge verliefdheid, ontvlamd toen Fischer voor het kantoor van de havenmeester te Scheveningen een gerestaureerd anker zag staan dat van de 'Delft' kon zijn geweest. Sedertdien is zijn liefde voor dat schip niet meer geluwd. Een belichaamde historische sensatie. Wie zal hem erom blamen? De uitgave laat zien wat een schat aan informatie door speurzinnigheid en volharding ook over een geheel vergeten object uit het verleden boven water kan worden gebracht, en hoezeer zo'n object dan kan gaan leven. Fischer heeft zich vereenzelvigd met 'zijn' schip. Het wordt als een troetelkind in beeld gebracht, van de conceptie en aanbesteding door de Admiraliteit te Rotterdam in 1781, tot de capitulatie voor de Britten op 11 oktober 1797 en de ondergang van het wrakgesloten schip vier dagen later. Van de 376 opvarenden waren er toen 47 gesneuveld en 113 verdronken, naast 97 vermisten. Kapitein Gerrit Verdooren werd krijgsgevangen gemaakt, maar na terugkeer door de krijgsraad van alle blaam gezuiverd. Het wrak zelf verdween uit de herinnering. Bijna twee eeuwen later, in oktober 1977, stiet het net van een viskotter er bij toeval op, twintig mijl uit de kust voor Scheveningen. In een vijftigtal duiktochten is tot nu toe een groot aantal voorwerpen van het schip geborgen. Volgens de schrijver kan dit bij geschikt getij nog jaren doorgaan.

Het boek dat Fischer over de 'Delft' heeft samengesteld is de meest complete biografie van een schip die een historicus zich kan wensen. Het is gelukkig ook in een toegankelijke taal geschreven. Het voor landrotten zo weerbarstige idioom van de scheepsbouwers en zeilers wordt in een zeer uitvoerige woordenlijst verduidelijkt. Het boek weet ook de volstrekte leek met de tastbare realiteit van een vroegmodern zeilschip vertrouwd te maken, van de uitrusting van een matroos tot de bevoorrading, van de salarissen tot de ordeproblemen, van het dagelijks leven aan boord tot de bedrijfsongevallen, van het praktijkonderricht in de stuurmanskunst tot de komische aarzelingen over de diplomatieke cadeaus die de dey van Algiers verwacht. Alle aspecten van de scheepsbouw, van het schip, van de bemanning, van het leven op het schip en van de wederwaardigheden ervan in de Noordzee, het Kanaal en de Middellandse Zee worden er zo uitvoerig en gedetailleerd mogelijk in verhaald, in strikt chronologische volgorde. Daarnaast worden de bronnen nog eens in extenso gepubliceerd. Zo vinden we er het complete bestek van het schip (met losbladige reconstructietekeningen), een integrale inventaris van het opgetuigde schip, lijsten van scheepsbehoeften, de inhoud van de medicijnkast, de scheepsjournalen, uitvoerige schema's van de oorlogshandelingen, de volledige tekst van tal van officiële stukken over de marine, de handelingen van de krijgsraad, en een groot aantal illustraties over aspecten van scheepsbouw, marine en oorlogvoering, naast de beschikbare portretten van alle betrokkenen, tot en met een afbeelding van een haarlokje van de eerste luitenant, door een nazaat in Denemarken piëteitsvol bewaard (321). De auteur heeft dan ook alle afbeeldingen opgenomen die van verre of nabij met het leven van 'zijn' schip te maken kunnen hebben gehad. De uitgever verdient een groot compliment voor dit in alle opzichten schitterend verzorgde boek, met een heldere typografie, een fraaie lay-out en een perfecte kleurendruk.

Het moet een grote frustratie voor Fischer zijn geweest dat ondanks alle spuurwerk geen afbeelding van 'zijn' schip is ontdekt, ook al staat het ongetwijfeld ergens tussen de andere schepen op de prenten van de slag bij Camperduin afgebeeld. Geen nood. Op basis van het bestek, van enkele tekeningen van scheepsbouwer P. van Zwijndregt en van de algemene richtlijnen van de Staten-Generaal konden reconstructietekeningen worden gemaakt (door P. Akkerman). Vervolgens werd een maquette vervaardigd door wereldkampioen scheepsmodelbouw G. J. Vooijs, werd de 'Delft' in volle zee geschilderd door A. Hoekmeijer, en werd het negentiende-eeuwse schilderij van de Slag bij Camperduin (door W. J. Huggins) gekopieerd door S. Balyon. De vervaardiging van een klein model in een fles door P. Thie completeert de collectieve *happening* rond de herontdekking van dit schip. Intussen is in Delfshaven ook de herbouw van het schip al aangepakt.

Hoe verhoudt zo'n scheepsbiografie zich nu tot de geschiedschrijving? Ongetwijfeld worden veel bronnen ontsloten en (doch daar schiet het boek nogal eens over zijn doel heen) integraal gepubliceerd. Maar de pretentie nu eindelijk de 'waarheid' rond de slag bij Camperduin te hebben geopenbaard, zal sommigen doen glimlachen, zo goed als de opmerking dat niets in het boek 'verzonnen' is (10). Vooral hindert het gebrek aan inzicht in de verhouding tussen hoofd- en bijzaken, het soms ronduit naïeve beeld van de strijd tussen prinsgezinden en patriotten, geheel vanuit de scheepsgeschiedenis beoordeeld, en de objectgerichte benadering van de geschiedenis, alsof politieke belangen, economische voorwaarden, sociale verhoudingen en culturele waarden allemaal ondergeschikt zijn aan de blote materie, als er tenminste al naar wordt verwezen. Een ouderwets boek, met andere woorden, maar wel heel mooi, met liefde geschreven, en door zijn aandacht voor het concrete leven uitermate geschikt om bij beginners enthousiasme voor de geschiedenis op te wekken.

Willem Frijhoff

O. Moorman van Kappen, E. C. Coppens, ed., *De Bataafse Omwenteling en het recht. La révolution batave et le droit. Acta van het rechtshistorisch colloquium over de betekenis van de Bataafsche Revolutie (1795) voor de rechtsontwikkeling in Nederland (Utrecht-Nijmegen, 29 en 30 mei 1995). Actes du colloque d'histoire du droit sur l'importance de la révolution batave (1795) pour l'évolution du droit aux Pays-Bas (Utrecht-Nimègue, les 29 et 30 mai 1995)* (Rechtshistorische reeks van het Gerard Noodt-instituut XXXIX; Nijmegen: GNI, 1997, xii + 218 blz., ISBN 90 71478 53 X).

Het is verheugend dat althans de rec/i/s-geschiedenis van de Bataafse tijd in het herdenkingsjaar 1995 aandacht heeft gekregen. Daartoe is immers gerede aanleiding. Terecht schrijven de redacteurs in hun voorwoord dat de Bataafse Omwenteling de oude, inmiddels sterk bekritiseerde statenbond hielp omvormen tot een eenheidsstaat. Er kwam een Nationale Vergadering, een gekozen parlement, tot stand; de constitutie van 1798 werd gecreëerd; een centrale regering met ministeries als uitvoerende lichamen kwam eveneens tot stand. Nationaal burgerschap werd ingevoerd en de rechten van de mens en burger werden in 1795 afgekondigd. De scheiding van kerk en staat werd doorgevoerd en men verleende aan de joden het burgerschap in 1796. Bij zovele fundamentele veranderingen in het staats- en burgerrecht verbleken 1848 en 1948.

De acta van het Nijmeegse colloquium omvatten elf bijdragen van Franse en Nederlandse (rechts)historici. De invloed van de ontwikkelingen in Frankrijk op de Nederlandse pogingen tot het schrijven van een nieuwe grondwet (de eerste na het Unieverdrag van 1579!) staat centraal in de bijdragen van Pierre Villard en Jean-Louis Harouel. De eerste bespreekt de